

JAN KŘIPAČ / 16. 1. 2017

Pudr a benzin

Před devadesáti lety se utvořilo Osvobozené divadlo ve své klasické podobě. K dvojici Voskovec – Werich přibyl hudební skladatel Jaroslav Ježek a režisér Jindřich Honzl. Mezi hlavní inspirační zdroje souboru patřil i film.

Filmová poetika se vepsala do inscenací Osvobozeného divadla několika způsoby. Voskovec s Werichem, kteří byli horlivými návštěvníky kin a psali o filmu do tehdejších periodik, pracovali s principem montáže, situační komikou i exotickými prostředími, do nichž zasazovali děje svých her. Oblíbenými prostředky byly četné citace a aluze na nejrůznější filmová díla od amerických žánrových seriálů až po důvtipné komedie Reného Claira. Nenahraditelnou inspirací však zůstala němá groteska. S nástupem zvuku se pak Osvobozené divadlo pokusilo o vlastní filmovou produkci.

Voskovec s Werichem poprvé společně účinkovali ve filmu v roce 1930, kdy v Paříži natočili česky mluvené sekvence propojující jednotlivé hudební výstupy amerického spektaklu *Paramount revue*. Součástí jejich angažmá byla i píseň *Tři strážníci*, kterou nazpívali společně s Jaroslavem Gradwohem. Česká verze filmu, určeného pro mezinárodní trh, se však – na rozdíl od jiných – nedochovala.

Povzbuzení zdařilým výsledkem, pustili se Voskovec s Werichem do samostatného filmového podnikání. V dubnu 1931 založili firmu VAW, kterou produkčně vedl provozní ředitel Osvobozeného divadla Josef Háša. Ten nechal na stránkách československého kulturního tisku zveřejnit smělý plán, podle něhož by měla společnost na základě smlouvy s francouzskou skupinou Gaumont – Franco Film – Aubert vyrobit čtyři filmy ročně – dva přímo s Voskovcem a Werichem a dva bez jejich přímé účasti, avšak pod jejich uměleckým dohledem. Snímky měl režírovat Jindřich Honzl (který zatím neměl s filmovou režii zkušenosti) ve spolupráci s Gustavem Machatým. Gaumont měl zajistit technické vybavení, natáčení v pařížských ateliérech a zahraniční distribuci ve svém řetězci kin.

V červnu 1931 odcestovali V+W se svým štábem na čtyři týdny do Nice k prohlídce ateliérů a technickým konzultacím. Během té doby dokončili s Jindřichem Honzlem scénář pod názvem *Pudr a benzin*, založený na jednoduchém a v raném zvukovém filmu rozšířeném půdorysu „příběhu z divadelního zákulisí“. Hlavní hrdinové – taxikář Voskovec a policista Werich – se zamilují do atraktivní herečky, která zrovna zkouší novou hudební revue, již pro ni napsal její snoubenec. Aby dívku zaujali, předhánějí se oba nápadníci v roztodivných návrzích, které vyústí v jejich divadelním angažmá. Vznikající inscenace se pomalu blíží ke kýžené premiéře, kterou málem zhatí hereččin bratr zapletený do nelegálního obchodu s narkotiky.

Model „příběhu ze zákulisí“ umožnil Voskovcovi s Werichem zakomponovat do filmu vyzkoušené skeče ze starších divadelních her, ať už se jednalo o výstup s lodním lanem ze *Severu proti Jihu* či o „baletní“ scénu ze *Smoking revue*. Zároveň pro *Pudr a benzin* vymysleli původní vizuální gagy, postavené na precizní gradaci a choreografii (loučení před hereččiným bytem, pokus o složení křesla). Filmový ráz komiky je dán i tím, že mnohé výstupy byly zamýšleny pro realizaci v exteriérech, kde byly nakonec také natočeny. Vrcholem spojení přirozenosti s absurdní nadsázkou je scéna, v níž V+W, kteří zde vystupují pod svými skutečnými jmény, odvezou na piknik v přírodě vybavení celého městského bytu. V samém závěru snímku pak dochází k plynulému prolnutí divadelní a filmové stylizace, kdy oba nalíčení herci uprchnou z jeviště, aby v nočním městě dopadli hledaný zločinecký gang.

Natáčení filmu začalo 15. srpna 1931. Štáb postupně filmoval v exteriérech Prahy, v Dobříši a na Turnovsku v okolí Malé Skály. Díky modernímu zvukovému systému Radiocinéma, poskytnutému Gaumontem, mohly být poprvé v české kinematografii nahrávány ruchy přímo v reálu, bez dodatečné synchronizace ve studiu. Voskovec s Werichem si dávali na zvuku záležet a pro snímek vytvořili několik originálních zvukových gagů (zvonění u domovníkových dveří, skeč s padajícími plechovkami v garáži). Kromě toho *Pudr a benzin* zachycuje jejich bohatou práci s jazykem, projevující se v nečekaných lexikálních spojeních, poetických ozvláštněních a vynalézavých slovních hrách.^[1] V neposlední řadě pak ve filmu zazní – dokonce v různých obměnách – oblíbené písně Osvobozeného divadla *Nikdy nic nikdo nemá* a *Ezop a brabenec* či slavný Ježkův *Bugatti step*.

Koncem srpna se štáb přesunul do pařížských ateliérů, kde vznikaly interiérové scény v architektonickém provedení průkopníka české filmové architektury Viléma Rittershaina. Po návratu do Čech byly ještě počátkem října dotáčeny některé exteriérové scény na Hradčanech, v Bubenči a na Vinohradech. Synchronizace hudebním číslem s Ježkovou hudbou a konečný sestřih filmu byly provedeny v Paříži.^[2]

Pudr a benzin měl premiéru před 85 lety – 15. ledna 1931 v pražských kinech Gaumont a Passage. Po té byl s úspěchem uváděn v dalších českých a slovenských městech. Celková návštěvnost překročila hranici dvou a půl milionu diváků. Navzdory příznivým číslům však společnost VAW už další snímek nevyrobila. Ještě téhož roku odešel Josef Háša jak z produkční firmy, tak z Osvobozeného divadla. Jeho smělé filmové plány zůstaly nenaplněny. Voskovec a Werich nicméně pokračovali ve filmování dál – ať už s Jindřichem Honzlem pro výrobu Lloyd nebo s Martinem Fričem pro společnosti Meissner a AB.

Snímek *Pudr a benzin* uvede kanál ČT art v pátek 20. ledna ve 21:20.

Pudr a benzin (Československo 1931), režie: Jindřich Honzl, scénář: Jiří Voskovec, Jan Werich, Jindřich Honzl, kamera: Václav Vích, hudba: Jaroslav Ježek, hrají: Jiří Voskovec, Jan Werich, Ela Šárková, Bohuš Záhorský, Vojta Plachý-Tůma, Josef Skřivan a další. VAW, 94 min.

Poznámky:

[1] Za všechny uvedme dialog ze scény s lodním lanem: „Lano-li nenapne-li se?“ „A pročpak by se nenapnelilo?“ „Když se má napnelit, musí někdo cuknulout.“ „No jo, ale aby moh´ někdo cuknulout, tak tady nejdřív musí bejt náležitěj napnelismus.“ „Ale napnelismus bez cuknulatory je volovinismus.“ „To není pravda, prosím, protože nejdřív tady musí bejt ten napnelismus, aby právě mohla nastat ta kýžená cukatůra.“ „Cukatůra je kravinimum.“

[2] Podrobná produkční historie filmu je zdokumentována v rigorózní práci Václava Kofroně *Film Filmu Filmem. Pohyblivé obrazy V+W na mediálním poli své doby*. Katedra

mediálních studií. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Fakulta sociálních věd
UK, Praha 2004.